

Чекмарьова Л. Ю.

аспірант кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Страховання професійної відповідальності адвокатів є обов'язковим у багатьох зарубіжних країнах. Їх досвід демонструє успішне функціонування обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів як страхування відповідальності юридичних консультантів у взаємовідносинах з клієнтом. В Україні, згідно з п. 27 ст. 7 Закону України «Про страхування» (Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР // Законодавство України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>), одним з обов'язкових видів страхування є страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим Кабінетом Міністрів України. Але даний перелік, зокрема, і умови обов'язкового професійного страхування, на сьогодні виконавчим органом держави не встановлені. У цьому випадку страхові договори професійної відповідальності адвокатів укладаються на підставі загальних правил страхування, розроблених самими страховими компаніями. Оскільки відповідальність адвокатів є значною, виникає загальна проблема страхування адвокатського ризику. Під адвокатським ризиком можна розуміти певну подію, внаслідок якої адвокат бере на себе відповідальність за надання їм юридичних послуг.

На відміну від зарубіжних країн, законодавство України не передбачає страхування професійної відповідальності адвокатів, зокрема, часткового або повного відшкодування збитків клієнту за адвокатські помилки, допущені, зокрема, через те, що адвокати у своїй діяльності неправомірно застосовують нормативні правові акти; допускають ненавмисних помилок при розгляді справ у суді; вчинення певних адвокатських дій нерідко не відповідає чинному законодавству України; клієнти на сьогоднішній день не дуже обізнані у своїх правах; адвокати не повідомляють клієнтів про наслідки здійснюваних ними професійних дій, що призводить через юридичну необізнаність завдання матеріальної шкоди клієнту; адвокати в зв'язку із здійсненням ними адвокатських дій ненавмисно розголошують відомості, одержані ними в ході своєї діяльності (Обловацька Н. О. Страхування професійної відповідальності адвокатів України / Н. О. Обловацька // Наука і практика — 2010. — № 9 — С. 26.).

Тому, з прицілом на майбутнє, простежимо, які ще новачки були б не зайвими в питанні про обов'язкове страхування адвокатської діяльності на досвіді зарубіжних країн.

Позитивним в даному випадку може послужити досвід Франції у страхуванні професійної відповідальності адвокатів. Закон про організацію професії адвоката передбачає обов'язкове страхування його професійної цивільної відповідальності. Законодавцем встановлено мінімальний розмір страхової суми — 2 мільйони франків на рік у розрахунок на одного адвоката. Договір страхування може бути укладений конкретним адвокатом, групою адвокатів або адвокатської організацією. А також до адвокатів застосовується страхування за ризик втрати адвокатом цінностей, майна і документів, що належать

(або належних) клієнту і опинилися у адвоката у зв'язку з виконанням професійних обов'язків. Страхове відшкодування виплачується, якщо адвокат неплатоспроможний, про що свідчить невиконання адвокатом вимоги клієнта про повернення цінностей або відшкодування збитків протягом місяця з дня повідомлення (Козлов А. В., Попов Е. В. Страхование профессиональной ответственности юриста / А. В. Козлов, Е. В. Попов // Российская юстиция. — № 5. — 2002. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.lawmix.ru/comm/5111/>).

За законодавством Німеччини адвокати несуть відповідальність за шкоду, заподіяну з необережності іншим особам і, насамперед, своїм довірителям при виконанні своїх професійних обов'язків. При цьому адвокат несе необмежену відповідальність і своїм особистим майном. Однак, її розмір можна обмежувати за договором з довірительом (Кратенко М. В. Страхование профессиональной ответственности адвоката / М. В. Кратенко // Право и экономика. — № 10. — 2004. — С. 80.). Це пояснюється статистичними даними про відносно велику кількість допущених адвокатами помилок, оскільки вони досить часто запізнюються з поданням касаційних і апеляційних скарг, допускають технічні помилки і т. д., які завдають шкоди клієнтам.

Суди ФРН постійно посилюють вимоги до рівня професійної сумлінності адвокатів, так що навіть саме незначне професійне порушення може тягти за собою стягнення з них значних сум у порядку відшкодування заподіяної шкоди (Кучерена А. Г. Научно-практический комментарий к Федеральному закону от 31 мая 2002 г. N 63-ФЗ «Об адвокатской деятельности и адвокатуре в Российской Федерации» / А. Г. Кучерена // М.: «Деловой двор». — 2009. — С. 49.).

У США кожен з 52 штатів має власну систему страхування. Переважає індивідуальне страхування і лише у штаті Орегон застосовується система колективного страхування (Стрэнг Р. Практика страхования профессиональной ответственности адвокатов в США / Р. Стрэнг // Вестник адвокатской палаты Иркутской области № 10. — 2006. — С. 49.). У США страхування професійної відповідальності юриста поки є добровільним. Але в останні роки все більша кількість штатів (Аляска, Південна Дакота) закріплюють в етичних кодексах правило, що зобов'язує юриста розкривати свій страховий статус потенційному клієнтові. Дане правило говорить про те, що страхування є позитивним в наданні юридичної допомоги. Поінформованість клієнта про те, що відповідальність юриста за шкоду, заподіяну помилковими діями, не застрахована, — важливий фактор при виборі юриста і доручення йому важливої справи (Кратенко М. В. Страхование профессиональной ответственности адвоката / М. В. Кратенко // Право и экономика. — № 10. — 2004. — С. 82.).

Страхування відповідальності може бути як добровільним, так і обов'язковим. Федеральний Закон Російської Федерації «Про адвокатську діяльність і адвокатуру в РФ» передбачає страхування адвокатом ризику своєї професійної майнової відповідальності перед своїм довірительом. До 1 січня 2007 року таке страхування було добровільним, зараз — обов'язковим.

Чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не припускає необхідності страхування професійної відповідальності адвоката. Більш того, останній не вказує на її доцільність, навіть на підставі договору, як це передбачено в Російській Федерації.

Таким чином, питання, пов'язані зі страхуванням професійної відповідальності адвоката, можливо потрібно буде врегулювати не правилами страхування, які затверджуються конкретними страховими компаніями, і навіть не нормами ЦК України, а розробленим законом, що встановлює єдині правила страхування ризику майнової професійної відповідальності адвокатів

на території всієї України. У зв'язку з цим цікаво було б ввести модельний закон з метою визначення ефективності його реалізації в Україні і лише потім, враховуючи всі недоліки, виявлені в ході правозастосування, запровадити обов'язкове страхування адвокатської відповідальності на всій території країни.

Відносно самого обов'язку адвокатів здійснювати страхування своєї професійної відповідальності, на наш погляд, цей інститут необхідний в Україні. Право вибору адвокатів, як це прийнято практично у всіх штатах США, звичайно, виглядає більш демократичним разом з обов'язком інформування клієнта про наявність страховки. Однак європейський варіант, при якому практично повсюдно адвокати зобов'язані страхувати свою професійну відповідальність, є жорстким інструментом при захисті майнових інтересів, як клієнтів адвокатів, так і самих адвокатів. Значний крок у цьому напрямку розвиває Проект моделі страхування професійної відповідальності адвокатів в Україні. Саме такий варіант, в умовах економічного розвитку України, в даний час буде найбільш прийнятним і раціональним.